

Duivelsberg Gelderland (Wikipedia)

De Duivelsberg (Duits: Wylerberg of Teufelsberg) is een heuvel en natuurreservaat in de gemeente Berg en Dal in de Nederlandse provincie Gelderland, aan de grens met Duitsland. De 75,9 meter hoge heuvel is gelegen op de stuwwal ten oosten van Nijmegen, tussen Berg en Dal, Beek en de Nederlands-Duitse grens. Het natuurgebied De Duivelsberg beslaat ongeveer 125 hectare en is voornamelijk begroeid met loofbomen, vooral met de tamme kastanje. Het wordt beheerd door Staatsbosbeheer.

De heuvel behoorde tot 1949 tot het Duitse dorpje Wyler in de gemeente Kranenburg. De Duitse naam Wylerberg is afgeleid van de naam van dit dorp. Vanaf de berg heeft men een goed uitzicht over de "De Duffelt", de Duitse streek tussen Nijmegen en Kleef. De naam Duivelsberg zou afgeleid zijn van Duffelsberg.

In de Middeleeuwen lag op de heuvel de burcht Mergelp. In de Tweede Wereldoorlog streden Amerikaanse luchtlandingstroepen voor het bezit en het behoud van heuvel 75.9 tijdens de Operatie Market Garden.

De burchtheuvel

gebieden die Nederland op 23 april 1949 ten koste van Duitsland annexeerde. In tegenstelling tot de andere gebieden werd de Duivelsberg op 1 augustus 1963 niet teruggegeven aan Duitsland, maar bleef het Nederlands grondbezit. De

Zicht vanaf de hoe motte op de lage motte en Duitsland daarachter

Na de Tweede Wereldoorlog behoorde de Duivelsberg tot de vele kleine gebieden die Nederland op 23 april 1949 ten koste van Duitsland annexeerde. In tegenstelling tot de andere gebieden werd de Duivelsberg op 1 augustus 1963 niet teruggegeven aan Duitsland, maar bleef het Nederlands grondbezit. De politicus Marinus van der Goes van Naters - woonachtig in het nabijgelegen Nijmegen - zou er tijdens de onderhandelingen met Duitsland bij de betrokken politici op hebben aangedrongen om het natuurgebied Nederlands te laten blijven. Onderaan de heuvel ligt het Wijlmeer, dat deels tot het voor Nederland behouden gebied behoort.

De Duivelsberg behoorde, via vererving, vanaf 1906 toe aan Marie Schuster-Hiby, die op de heuvel tussen 1921 en 1924 een expressionistische villa liet bouwen naar ontwerp van de Duitse architect Otto Bartning. In 1965 verkocht de familie Schuster-Hiby de villa aan de Staat der Nederlanden. Sinds 1985 is Huis Wylerberg een als rijksmonument beschermd gebouw, waarin natuurbeschermingsorganisaties zijn gevestigd. Nabij de top van de Duivelsberg is een gelijknamig restaurant gevestigd.

Het Pieterpad en Rivierenpad (voorheen: Lingepad) lopen over de Duivelsberg.

De Duivelsberg, een rijke geschiedenis

IJstijd

De heuvelrug is ontstaan in de derde ijstijd (de Riss-ijstijd), toen machtige gletsjers de afzettingen van Rijn en Maas hoog opstuwden. In een latere ijstijd, die 20.000 jaar geleden eindigde, werden door smeltwater diepe dalen uitgeslepen en plaatselijk dikke lösslagen afgezet. Het mooiste voorbeeld van zo'n smeltwaterdal vormt het Filosofendal, met zijn steile hellingen.

De Romeinen

In de omgeving zijn urnenvelden uit de IJzertijd en Romeinse grafvelden gevonden. De vele tamme kastanjes in het bos zijn afstammelingen van de bomen die hier eens door de Romeinen zijn aangeplant voor de voedselvoorziening. In de lagere delen van het bos zijn resten gevonden van leemputten en kleiovens uit de Romeinse tijd.

Een heilig bos

De Duivelsberg is voor onze voorouders een heilig bos is geweest. In de dorpjes Beek-Ubbergen en Berg en Dal liggen twee heuvels met de naam Maanberg en Sterrenberg en het is waarschijnlijk dat een van de heuvels in het bos ooit de Zonneberg is geweest. Na de kerstening heeft deze heilige plek de naam Duivelsberg gekregen en nog veel later is deze naam toegeschreven aan de grootste van de twee motte-heuvels. De oorspronkelijke Duivelsberg of Zonneberg is vermoedelijk een heuvel die vlakbij het pannenkoekenrestaurant de 'Heksendans' in Berg en Dal in het bos ligt. Deze heuvel is zichtbaar kunstmatig opgehoogd en er achter is een vlakke, open plek aangelegd. Deze open plek is vanaf het pad goed te bereiken en tegenwoordig staat er een enorme beuk in het midden. Het is een prachtige plek waarvan de

kracht en de heiligheid nog steeds voelbaar aanwezig is. Verschillende sjamanistische en paganistische groepen gebruiken deze oude heilige plek nog steeds voor hun rituelen en feesten.

Middeleeuwen

Het opvallendste archeologische monument van de Duivelsberg zijn de overblijfselen van een motte burcht uit de 11e eeuw. Deze burcht is vermoedelijk in 1012 door Graaf Balderik en zijn vrouw Adele gebouwd op de rand van de Stuwwal met uitzicht over de uiterwaarden van de Waal. Erg lang heeft dit onstuimige echtpaar echter niet van hun burcht kunnen genieten aangezien ze tot ballingschap zijn veroordeeld nadat Graaf Balderik zijn aartsvijand Graaf Wichma met list en bedrog in een hinderlaag heeft gelokt en vermoord. Zijn echtgenote Adele moest hem in ballingschap volgen. Zij was zelf trouwens ook geen lieverdje aangezien ze in 995 haar eigen zuster liet vergiftigen vanwege een ruzie over de erfenis.

De 20^e eeuw: Der Teufelsberg → De Duivelsberg

De Teufelsberg behoorde vanaf 1906 toe aan Marie Schuster-Hiby, die het van haar moeder erfde. In de vooroorlogse jaren kwam het toerisme in Berg en Dal al behoorlijk tot ontwikkeling. Wandelend door de bossen (met of zonder gids) werd daarbij de grens gemakkelijk gepasseerd. Bij Der Teufelsberg kon dan iets gedronken worden én een ansichtkaart gepost worden. Met Duitse postzegel en stempels. Voor die tijd vele malen bijzonderder dan tegenwoordig. De spreuk aangebracht op een balk bij de ingang, "Geh ein und aus, bleib treu am haus" heeft menig vakantieverhaal gesierd. De overwoekerde balk is in 2010 weer zichtbaar geworden.

Herberg de Duivelsberg

De oude herberg ligt midden in het huidige prachtige natuurreservaat de Duivelsberg. Het oorspronkelijke boerderijtje (en later herberg) met haar rood, groen en wit gekleurde luiken is in de aankleding buiten en van binnen helemaal in Oudhollandse stijl.

W.O. II

Tijdens de tweede Wereldoorlog heeft het gebied zwaar te lijden gehad van de strijd. In mei 1940 lagen Duitse eenheden verborgen op de Duivelsberg en in de winter van 1944/45 ging de frontlinie diverse keren heen en weer over de Duivelsberg.

Na de oorlog is het gebied van mevrouw Schuster in eerste instantie Duits grondgebied gebleven. Na enkele jaren heeft er een grenscorrectie plaatsgevonden in ruil met een stukje Nederland bij Elten. Vanaf dat moment start het stukje Nederlandse geschiedenis van De Duivelsberg.

Anno de 21^e eeuw

De Duivelsberg is een gebied met veel beboste heuvels, kleine weiltes en akkertjes. Op de zandkoppen groeien meestal dennen, elders lijkt de plantenwereld op die van zuid-Limburg. Eiken, opvallend door hun grillige vormen, beuken en berken zijn de boomsoorten die hier van nature voorkomen. Langs de wegen staan monumentale tamme kastanjes.

Op de Duivelsberg mag de natuur haar gang gaan. Schimmels, paddenstoelen en allerlei insecten eten graag dood hout en dat trekt weer spechten aan. Dit gemengd bos, de akkers, weilanden en moerasjes bieden een goed leefgebied voor verschillende plant- en diersoorten, vaak zeldzame. Zoals zeldzame planten als de Reuzenpaardestaart, de Zwarte rapunzel, Springzaad en de Hangende Zegge. De Kamsalamander, de Alpenwatersalamander, de hazelworm, verschillende marterachtigen en de gele kwikstaart en wilde zwijnen bijvoorbeeld, reeën, vossen, uilen en zeldzame roofvogels. Er wordt verwacht dat de wolf en het edelhert binnen enkele jaren in Nederland terugkeren. De kans dat het edelhert bij een boswandeling straks spontaan voor u staat, bestaat. Als u tenminste rustig en stil genietend er wandelt en zelf niet voor geluidsoverlast zorgt.

Zie verder:

- www.anderetijden.nl. Eisch Duitschen grond. Klik [hier](#).
- Youtube. De Duivelsberg, oudste heksenlocatie in Nederland. Klik [hier](#).
- www.geschiedenisgroebeek.nl. Een verhaal over het gevecht om de heuvel in 1944. Klik [hier](#).
- www.absolutefacts.nl. Mergelp bij de Duivelsberg. Klik [hier](#).

Wandelen in en om dit gebied:

- Wandelen in Berg en Dal. Wandelroute Duivelsberg en Filosofendal 4,6 km. Klik [hier](#).
- Wandelen in Berg en Dal. Kies een wandeling van 2 tot 12 km. Klik [hier](#).
- Route.nl. Door de bossen van Berg en Dal 9,5 km. Klik [hier](#).
- Routeyou.com. Wandelen in Berg en Dal 13,2 en 17,2 km. Klik [hier](#).
- Routeyou.com. Heerlijkheid Beek en de Duivelsberg Berg en Dal 13,2 km. Klik [hier](#).
- Staatsbosbeheer. Rijk van Nijmegen. Klik [hier](#).
- WandelZoekpagina. Trage Tocht Berge en Dal 12 km. Klik [hier](#).

wandelen / In het spoor van Nescio in Nijmegen en op de Duivelsberg.

door Marleen van Swighem – 4 augustus 2006

Mooi, hè?" Eenvoudiger dan zó kun je het Nijmeegse heuvelland niet beschrijven. „Mooi, hè?“, zegt Dora uit Nescio's verhaal Dichtertje, als ze vanuit de trein de Waal ontwaart, en de heuvels, „zo on-Hollandsch, huizen boven huizen, bomen boven bomen.“

Frits Grönloh (1882-1961), de man die onder het pseudoniem Nescio schreef, was verliefd op Nijmegen vanaf het moment dat hij als 14-jarige jongen een uitstapje maakte met zijn vader. Dat was op 30 juli, afgelopen week dus honderdtien jaar geleden. Hij herinnerde zich de blauwe aanplakbiljetten: 'Goedkooppe trein naar Nijmegen, 2e en 3e klas f 1.- heen en weer'.

Letterkundige Bert Vanheste heeft alles wat in het oeuvre van Nescio ook maar in de richting van Nijmegen wijst tot een 'leeswandeling' samengevoegd. Een wandeling door de stad, langs de Waal natuurlijk, waar Nescio's Japi van de spoorbrug stapte, en door de heuvels van Beek en Berg en Dal, waar Nescio's Dichtertje zijn Dora mee naartoe nam. Een wandeling voor literatuurliefhebbers. Maar ook voor gewone wandelaars een aanwinst, al was het maar als excuus om een oude favoriet op te zoeken, de route N70, die Vanheste zijn lezers aanraadt voor het natuurdeel van zijn wandeling. De N70, de groene paaltjesroute door het Ubbergse stuwwalgebied, is een blijvend aandenken uit het natuurjaar 1970, een pittige route, met hoogteverschillen tot wel 70 meter.

De wandeling loopt via de Beukenlaan in de richting van het Geldersch Landschap, en gaat dan om te beginnen langs de voet van de Boterberg, de eerste van de Nijmeegse 'zeven heuvelen'. Het is – zeker op een doordeweekse dag – nog altijd een paradijselijke boswandeling: beschaduwde bankjes, zwaar overhangende eikenbomen, doorkijkjes naar de heiige landerijen en het piepkleine kerkje van Persingen. Soms loop je door beschut gelegen landerijen – lome koeien houden er met traag zwiepende staarten de vliegen van het lijf. Een briesje brengt de geur mee van hooi, of van een graanveld. Dan volgt een afdaling naar het klaterende beekje waar Beek zijn naam aan ontleent. Het heldere bronwater leende zich uitstekend voor een bloeiende wasserij-industrie. Hier ligt ook het Kastanjedal, met de grote kastanjabomen waar Beek beroemd om is (de grootste heet 'de Kabouterboom' en vormt een attractie op zich).

Grandioos om op de grens van bos en cultuurgrond, in alle rust op je eentje te wandelen. Op zo'n gebied moet je zuinig zijn. Het vergt onderhoud en beleid. Bij de Duivelsberg is Staatsbosbeheer bezig met het kappen van kastanjabomen om ander, oorspronkelijker groen meer kansen te geven. Dat kan niet overal op begrip rekenen. 'Die kastanjes waren er toch al in de tijd van de Romeinen', menen de tegenstanders. Ook over het kappen van bos ten behoeve van meer uitzichtpunten zijn de meningen verdeeld. Zeker is dat het landschap van de Duivelsberg er in de tijd van Nescio afwisselender uitgezien moet hebben.

Uitgebreide natuurbeschrijvingen hoef je bij Nescio niet te verwachten, zeker niet in zijn voor eigen gebruik bedoelde 'Natuurdagboek'. 'Valleitje rechts, kleine inzinking met gras met lange rij groote beuken, daarachter hoger oplopende wei naar de lucht. (...) Pad naar de Duivelsberg, zeer stil. Kopje koffie voor het cafétje De Duivelsberg. Kijk tusschen doorschenen blaadjes naar donker akkertje een eindje beneden, half in de zon, half in de schaduw. (...) Daarna het hoogste punt gevonden, wazig panorama.'

Nescio's 'cafétje' is er nog altijd, nu als pannenkoekenrestaurant, en je zit er nog steeds heerlijk. In deze contreien kom je wat meer wandelaars tegen – het is duidelijk een geliefd wandelgebied. Toch valt het mee, als je bedenkt dat de Duivelsberg zo'n 350.000 bezoekers per jaar verwerkt.

Even verderop scheert de N70 vlak langs de Duitse grens (het natuurreserveaat De Duivelsberg is oorspronkelijk Duits grondgebied; het mag sinds 1963, na enig historisch getouwtrek, definitief bij Nederland blijven). Dit is de uiterste punt van de wandeling.

Op de terugweg is het uit met de doorkijkjes. Rest het bos. Eerst het Eversbos, met imposante resten van een Romeinse leemgroeve. Verderop maakt het ontbreken van ondergroei het bos ineens minder lieflijk, eerder geheimzinnig. En bij modderig weer zal het zelfs griezelig zijn om de helling af te dalen, Nescio: 'Links het steile boschpad naar beneden, moest me aan de boomen vasthouden.'

Diep beneden in het Filosofendal loopt een klein beekje, met een houten bruggetje erover. Ook hier zijn resten van menselijke bedrijvigheid te zien: in deze buurt moet een molen gestaan hebben, met een molenwei. Weer wat klimmen, en dan diep het Keteldal in.

Soms, vooral bij de Randwijckweg en verderop bij de Sterrenberg, zijn de groene paaltjes moeilijk te vinden – de route loopt sinds kort met een kleine lus om het gebied van de (niet meer toegankelijk) uitzichttoren. Mijn advies zou zijn om hier de tocht te eindigen en in Beek de bus terug te nemen.

De terugweg heeft iets van een conditietraining, berg op, berg af, trap op, trap af. In een nog altijd prachtig bos, daar niet van. Een enkel uitzichtpunt beloont de moeite. ün het plotselinge, vredige koeren en scharrelen van houtduiven in de hoge boomkruinen. Nescio hoorde die duiven ook. Het doet hem denken aan die wandeling, vroeger, met zijn vader. 'Tets van eeuwigheid', zegt hij. 'Dat steeds weer herleeft als ik een duif hoor koeren en soms alleen al als ik hoogopgaand weelderig geboomte zie. Nijmegen, m'n vader, dat stuk weg, die boomen daar en die duif die koerde'. **Overgenomen uit dagblad Trouw "de Verdieping"**